

Доц. др Горан НИКОЛИЋ*

Министарство унутрашњих послова, Управа граничне полиције
Факултет за пословне студије и право Универзитета „УНИОН –
Никола Тесла“, Београд

ДОИ: 10.5937/bezbednost2102122N

УДК: 327.84(510)

Прегледни научни рад

Примљен: 22. 01. 2021. године

Ревизија: 7. 7. 2021. године

Датум прихватања: 7. 9. 2021. године

Обавештајно-безбедносна заједница НР Кине

Сажетак: У овом раду, осим прегледа постојеће обавештајно-безбедносне структуре обавештајне заједнице Народне Републике Кине, критички се анализирају њен историјски развој кроз различите епохе, организација, стратешке смернице и делокруг рада. Истиче се чињеница да су обавештајне и безбедносне активности у тој држави егзистирале 2000. година пре нове ере.

Наглашава се њихова улога у систему безбедности НР Кине, суоченог са савременим изазовима и претњама безбедности, како на унутрашњем тако и на спољнополитичком плану. Истиче се да се на унутрашњем плану највећи безбедносни изазови огледају у сепаратистичким тежњама националних мањина, док је на спољнополитичком плану то међународни положај НР Кине као најважнијег изазивача за америчку глобалну доминацију.

На ове изазове НР Кина одговара повећањем издавања за јачање и модернизацију система националне безбедности, где поред оружаних снага главну улогу имају и обавештајно-безбедносне службе.

Наглашава се да је проучавање обавештајно-безбедносне заједнице НР Кине значајно и за Републику Србију, јер она својим геополитичким положајем повезује „економски појас пута свиле“ и луку Пиреј, као најважније европско исходиште „поморског пута свиле“.

* goran.nikolic@fppsp.edu.rs

Кључне речи: Народна Република Кина, национална безбедност, обавештајно-безбедносна заједница, обавештајна активност, обавештајно-безбедносне службе.

Увод

Кина је последња светска сила у којој доминира комунистичка идеологија. То је нација која има право вета у Савету безбедности Уједињених нација и светска сила која има нуклеарно наоружање. Држава је подељена на 23 провинције¹, пет аутономних области и више покрајина, као и две посебне административне регије – Хонгконг и Макао.

Кина је држава која има богату историју. Од свих цивилизација које су претходиле модерним временима, ниједна се није чинила напреднијом и надмоћнијом него она у Кини. У својој књизи *Пад и успон великих сила*, Пол Кенеди тврди да је Кина у 15. веку имала преко 100 милиона људи², такође је имала и изузетну културу, развијену пољопривреду, као и уједињену и хијерархизовану администрацију којом је управљала добро образована конфучијанска бирократија. У Кини се штампаће књига покретним словима појавило у 11. веку, а у исто време осниване су и огромне библиотеке. Такође, у Кини је цветала трговина, а забележено је и да је 1420. године морнарица династије Минг поседовала преко 1.350 само борбених бродова и да су њене експедиције стизале између осталог и до афричких обала. Међутим, већ крајем 16. и почетком 17. века, Кина је била земља која се окренула себи и њена моћ је почела да опада (Кенеди, 1999: 24–29).

Средином 19. века Кина се суочила са западњачким империјализмом у Опијумским ратовима против Британије и Француске³. Након што је у тим ратовима поражена, била је приморана да плати компензацију, отвори луке из уговора, дозволи екстериторијалност за стране држављане и уступи Хонгконг Британцима, по споразуму из Нанкинга (1842), првом од Неравноправаних споразума. Први кинеско-јапански рат (1894–1895) за последицу је имао гу-

1 Кина сматра Тајван, над којим не врши ефективну власт, својом 23-ом провинцијом.

2 Европу је у то време насељавало између 50–55 милиона становника.

3 Опијумски ратови су вођени: Први 1839–1842, Други 1856–1858 и Трећи 1859–1860. Француско-кинески рат вођен је од 1884. до 1885. године.

битак утицаја Кине на Корејском полуострву, као и уступање Тајвана Јапану (<https://www.britannica.com/event/First-Sino-Japanese-War-1894-1895>, приступљено 30. 12. 2020).

Почетак двадесетог века у Кини је био нарочито буран. Револуцијом коју су предводили Сун Јат Сен и Канг Јувеј, истакнути кинески мислиоци, успостављена је република (1912), а срушено царство. Револуционарна организација Сун Јат Сена прерасла је након тога у политичку странку Куоминтанг (КМТ) и у Кини је почела да се јавља идеја о успостављању парламентарне демократије и жеља за модернизацијом државе. Међутим, продор марксизма и мешање великих европских сила, САД, и нарочито Јапана, довео је до промене друштвене климе и 1927. године у Кини је избио грађански рат између Куоминтанга (Кинеске националистичке партије) и Комунистичке партије Кине, који је трајао до 1950. године. Резултат рата је био да су комунисти контролисали континентални део Кине, а Куоминтанг се повукао на Тајван. У току грађанског рата, 1. октобра 1949. године, формирана је Народна Република Кина, као држава наследница Републике Кине и кинеских царских династија.

Новонастала држава се сусрела са бројним проблемима. Најпре су кризу покушали да превазиђу примењујући „стратегију великог скока“ Мао Цедунга, али је до стварних промена на спољном и унутрашњем плану дошло тек након његове смрти 1976. године и серије фракцијских обрачуна у КП Кине. Нови вођа Денг Сјаопинг отворио је пут постепеним реформама, првенствено на економском плану (Srećković, Milošević, 2010: 50).

Данас НР Кина представља једну од најважнијих глобалних сила – њена економија је од 2010. године друга економија света⁴. У њеном развоју све већу улогу имају информационе технологије, као и индустрија наоружања и опреме, где је НР Кина избила на друго место. Самим тим, курс кинеске спољне политике усмерен је ка великим силама, иако суседи и регион и даље имају важну улогу. Истовремено, наметнула се потреба да се, изван регионалних оквира, Кина активно спољнополитички укључи у многобројне процесе, постепено напуштајући већ поменуто традиционално становиште

4 Организација Светски економски форум (*World Economic Forum*) објавила је да Кина може заузети прво место односно постати највећа економија света већ 2028, односно пет година раније него се што се претходно предвиђало. То би пре свега требало приписати томе што је за време пандемије коронавируса кинеска економија забележила раст за 1,9 %, а америчка економија пад од 4,3 %.

за које је карактеристична одређена врста регионалне омеђености. Најбољи показатељ таквих процеса у 21. веку јесте покретање иницијативе „Појас и пут“, која је вишедимензионална и манифестује не само (гео)економске већ и геополитичке и геостратешке интересе и циљеве Кине (више у: Mitrović, 2011).

Чињеница је да је економском и политичком експанзијом Кина на глобалној сцени изазвала САД, ЕУ и Јапан, као и да ствара подозрење и нелагоду код суседа, посебно код Индије, тако да има потребу да заштити своје интересе кроз јачање свих државних капацитета, укључујући и сектор безбедности. Велики број аутора, пре свега западних, изнео је процене да кинеска „велика стратегија“ води ка стварању *Pax Sinica*. Када је безбедносни аспект стварања *Pax Sinica* у питању, посебно је апострофиран значај развоја снага за пројектовање моћи, које могу да изазову актуелну „геополитичку стабилност“ и трансформишу систем успостављене поморске и копнене моћи, где најважнију улогу, осим оружаних снага НР Кине, има њена обавештајно-безбедносна заједница.

Настанак и развој обавештајно-безбедносне заједнице НР Кине

Једну од најважнијих функција безбедности државе чине обавештајна и контраобавештајна активност. Оне имају дугу традицију и настале су као потреба човека да се заштити од различитих облика угрожавања.

Слично је било и у Кини. Претпоставља се да су обавештајне и безбедносне активности егзистирале у тој држави 2.000 година пре нове ере. Забележено је да је у паду династије Сја и довођењу на престо династије Јин 1766. године п. н. е. кључну улогу имао шпијун И Чиу. Такође, у паду династије Јин и успону династије Џоу важну улогу је имао шпијун Ли Јао (Savić et al., 2002: 330).

Сун Цу у својој књизи *Умеће ратовања*, за коју се претпоставља да је написана у 6. веку п. н. е., читаво поглавље посвећује шпијунима, врстама шпијуна, њиховом врбовању и односима са њима. Он каже: „Онај ко познаје свога непријатеља и познаје самога себе, неће бити угрожен ни у стотину батака. Онај ко не познаје свога непријатеља а познаје себе, имаће подједнаке изгледе и за победу и за пораз. Онај ко не познаје ни свог непријатеља ни самога себе,

биће поражен у свакој бици.“ Такође, каже и следеће: „Предвиђање није дар који долази с неба нити на основу ранијих примера или путем прорачуна. Предвиђање се изводи на основу података до којих долазе они који добро познају прилике непријатеља“. Он тврди да постоји пет врста шпијуна: локални, унутрашњи, преобраћени, жртвовани и преживели (Clery, 1987: 40–41).

Кинеска држава је и у најранија времена била предмет интересовања страних сила. Као најпознатији догађај наводи се пример индустријске шпијунаже из средине 6. века, везан за производњу свиле. Два монаха из Персије, која су дуже време боравила у Кини, упознала су се са технологијом узгајања свилене бубе и производњом свиле, тајном која је у Кини чувана под претњом смртне казне од 2700. године пре нове ере⁵. Након што су са својим открићем упознали Византијског цара Јустинијана I, монаси су се у његов благослов вратили у Кину и 552. године у шупљини бамбусовог штапа прокријумчарили јаја свилене бубе у Византију (Dvornik, 1974: 169).

Модерно време кинеских обавештајно-безбедносних служби почиње са Кинеском комунистичком револуцијом, када је Чанг Кај Шек заменио преминулог Сун Јат Сена на челу Куоминтанга, и у оквиру своје странке основао Истражно одељење. То одељење је заслужно за догађај од 12. априла 1927. године, када је у организацији Куоминтанга изведен контрареволуционарни пуч у којем је готово физички уништена Комунистичка партија Кине. У Шангају и другим кинеским градовима војне и полицијске јединице одане КМТ погубиле су већи број комуниста.⁶ Тај инцидент довео је до стварања Црвене армије (1. августа 1927. године) и Специјалних одреда за тајне акције и ликвидације⁷, који су касније инкорпорирани у Управу за тајне операције – професионалну обавештајно-безбедносну службу са седиштем у Вухану, под јурисдикцијом Централног војног одељења⁸. Постојећа јединица у Вухану – Дивизија

5 Према историјским подацима, технику прераде сирове свиле измислила је Си Линг Чи, супруга Хуанг Дија (Жутог цара), око 2700. п. н. е. Наводно је чаура свилене бубе упала у њену шољицу чаја, а када ју је извадила, открила је нити изузетног квалитета. Касније је због тог открића добила име Шен Тан или Богиња свилених буба.

6 Након пуча у оружаним снагама КП Кине остало је две-три хиљаде људи, а број чланова КП је са 60.000 спало на само 10.000.

7 Ова јединица је била оперативна од 1927. до 1935. године.

8 Данас се Министарство државне безбедности и Министарство јавне безбедности Кине сматрају наследницима ове службе.

за специјални рад и операције, чији је задатак била заштита важних личности – преименована је у Одељење за заштиту. Највећи успех Управе за тајне операције био је обавештајни продор у срце обавештајних и контраобавештајних операција Куоминтанга (Mattis et al., 2019: 33). Наиме, од 1929. године ова служба је успела да убади тројицу својих обавештајаца, познатих под називом „Хероји из Змајевог гнезда“, у Истражно одељење Куоминтанга. Обавештајни подаци које су прибавила ова три обавештајца – Ћан Џуангфеј, Ли Кенунг и Ху Ди – омогућили су КП Кине да увек буде један корак испред противника. Најзначајнији међу њима био је Ћан Џуангфеј, који је постао приватни секретар Сју Енцнга, шефа обавештајног одељења Куоминтанга (Mattis et al., 2019: 33).

Након што су 1935. године мреже Управе за тајне операције разбијене по градовима, Комунистичка партија Кине се изместила у руралне делове и тада је под руководством Централног комитета КП Кине формирана нова обавештајна организација, Централно одељење за политичку заштиту⁹, као и Друго одељење Централне револуционарне војне комисије (претходник данашње Централне војне комисије). У оквиру Другог одељења Ћан Џуангфеј је водио обуку за пресретање радио-комуникација и анализу пресретнутих информација (Mattis et al., 2019: 12).

Током 1939. године Централни комитет КП Кине формирао је нову безбедносну установу под називом Одељење за друштвене послове. То одељење је разгранало своју мрежу у већини места које је контролисала КП Кине, интегришући обавештајне, контраобавештајне и полицијске функције, аналитику и извештавање. Укинута је 1949. године, када је формирано Министарство јавне безбедности.

Последња обавештајна организација која је формирана пре Министарства државне безбедности 1983. године, било је Централно истражно одељење. Оно је формирано 1955. године на иницијативу Џоу Енлаја, након одобрења Мао Цедунга. То је била прва организација која је формирана да прикупља обавештајне податке у иностранству, и била је под надлежношћу Централног комитета КП Кине (Mattis et al., 2019: 57–58).

Одмах након проглашења Народне Републике Кине у октобру 1949, Политбиро Комунистичке партије Кине формално је усвојио резолуцију Централног комитета о обавештајном раду, којом се ис-

9 Ова јединица је формирана 1931. године у Хонгконгу и деловала је до 1939. године.

тиче да је обавештајни рад одиграо једну од најважнијих улога у победи Партије над Куоминтангом. Та резолуција је 16. новембра 1949. године означена највећим степеном тајности, који је и данас на снази (Studies in intelligence, 2012: 32).

Организација обавештајно-безбедносне заједнице

Устав из 1982. године дефинише Народну Републику Кину као „социјалистичку државу под вођством радничке класе, са народном демократском диктатуром заснованом на савезу радника и сељака“. (члан 1 Устава НР Кине, 1982). У складу са Уставом, законодавну власт врши једнодомни Национални народни конгрес, који има уже тело – Стални комитет Конгреса, који је у сталном заседању. Највиши инокосни орган државе је председник Републике, кога бира Национални народни конгрес. Иако председник Републике према Уставу наизглед нема широка овлашћења, његова функција је обично обједињена са руководећом функцијом у КП Кине. Такође, он на основу препоруке Националног народног конгреса и Сталног комитета именује и смењује премијера, заменика премијера, министре, саветнике, државног ревизора и генералног секретара Државног савета, проглашава законе итд. Највиши орган извршне власти је Државни савет, који представља централну Владу, надређену свим провинцијским, аутономним и регионалним извршним органима. Значајну улогу има и Централна војна комисија, која, осим руковођења оружаним снагама Кине, врши и политичко усмеравање чинилаца обавештајно-безбедносне заједнице. Централном војном комисијом председава председник Републике; она има 11 чланова и за свој рад формално одговара Националном народном Конгресу.

Иако је СССР имао водећу улогу у образовању обавештајно-безбедносне заједнице Народне Републике Кине, ипак је овај систем изграђен са специфичном бирократском структуром. Руковођењем обавештајно-безбедносном заједницом бави се Централни комитет КП Кине, у чију надлежност, осим одређивања стратегије деловања, спадају и утврђивање програмске оријентације надлежних институција, доношење политичких одлука и вођење кадровске политике. Оперативна и координирајућа улога у односу на обавештајно-безбедносне установе поверена је Државном савету и Централној комисији за државну безбедност.

У члану 28 Устава стоји: „Држава одржава јавни ред и бори се против издаје и других криминалних активности које угрожавају безбедност државе.“

Које се безбедносно-обавештајне институције НР Кине могу сматрати обавештајним и контраобавештајним службама? Различити су ставови у стручној литератури. Тако амерички теоретичар Џефри Ричелсон сматра да у Кини постоје следеће обавештајно-безбедносне организације: 1) Одељење за међународне везе Секретаријата ЦК Комунистичке партије; 2) Одељење Уједињеног фронта рада Секретаријата КПК; 3) Министарство државне безбедности; 4) Војно-обавештајна служба у Генералштабу Кинеске народно-ослободилачке армије; 5) Техничко одељење у Генералштабу Кинеске народно-ослободилачке армије; 6) Новинска агенција „Нова Кина“ (*Ksinhua*); 7) Истраживачки институти: Уред за истраживање ЦК КП Кине, Уред за спољнополитичка истраживања Министарства иностраних послова, Институт за међународне студије Министарства иностраних послова, Колеџ за међународну политику под патронатом Министарства државне безбедности, Институт за међународне стратегијске студије у Пекингу и Институт за савремене међународне односе (Richelson, 1988: 278–300).

Неки домаћи аутори, попут М. Милошевића, З. Срећковића и М. Бајагића, сматрају да у НР Кине постоје следеће обавештајно-безбедносне организације: Министарство државне безбедности (МДБ), безбедносни сегменти Министарства јавне безбедности (МЈБ) и Обавештајно-безбедносни органи Генералштаба народно-ослободилачке армије.

Мишљења смо да је структура обавештајно-безбедносне заједнице НР Кине сложена, и да је, осим МДБ, безбедносних сегмената МЈБ и Обавештајно-безбедносних органа Генералштаба народно-ослободилачке армије, чине и Стратешке снаге за подршку, као и неколико института, од којих су неки инкорпорирани у састав обавештајно-безбедносних служби. Тако се у анализи „Стратфора“ наводи да преко 70% обавештајних операција кинеске државе спроводе институције које су номинално ван обавештајне заједнице, као што су институти, научне агенције и медијске куће. Као најизразитији примери узимају се Државна управа за науку, технологију и војну индустрију, Међународно одељење за везу и Одељење уједињеног радничког фронта КП Кине. (www.stratfor.com, Intelligence Services, Part 1: Espionage with Chinese Characteristics, March 2010: 11, приступљено 19. 1. 2020)

Министарство државне безбедности – МДБ (国家安全部, Guojiaanquanbu)

На првом заседању Националног народног конгреса 20. јуна 1983. делегати су одобрили предлог премијера Цао Цијанга да се оснује министарство државне безбедности с циљем „да штити безбедност државе и да ојача кинески контраобавештајни рад“. Након оснивања, Министарство је објединило функције Централног истражног одељења са контраобавештајним сегментом у Министарству јавне безбедности. Седиште министарства је у Пекингу, на најмање четири локације.

По формирању ове службе, председавајући Централне политичко-правне комисије одржао је уводни говор, у којем је нагласио да је циљ новог министарства „да обезбеди да безбедносни рад ефективно промовише социјалистичку модернизацију и реализацију задатка уједињења домовине, супротстављајући се хегемонизму и бранећи светски мир“.

Развој овог Министарства трајао је дужи период. Тек 1998. године организационе јединице МДБ формиране су на свим нивоима, укључујући и провинције. Од националног до локалног нивоа, МДБ и њему потчињена одељења и заводи извештавају систем руководећих малих група, координационих канцеларија и комисија које руководе безбедносним пословима, истовремено смањујући ризик од политизације у име лидера КП Кине. Међу њима су тренутно најважније Политичко-правна комисија и Централна комисија за државну безбедност. На централном нивоу Политичко-правном комисијом председава члан Политбироа, а на нижим нивоима заменик партијског секретара. Комисија надзире државну безбедност, јавну безбедност, затворе и судске инстанце на централним и локалним нивоима власти. У новембру 2013, на Трећем пленарном заседању 18. партијског конгреса, Си Ђинпинг је објавио да ће бити основана Централна комисија за државну безбедност. Прво заседање те комисије одржано је 15. априла 2014. Ово тело је формирано с намером да се постигне баланс политичке моћи на унутрашњем плану, услед експанзије служби безбедности и раста њихових могућности након 2000. године (Mattis et al., 2019: 109).

Домаћи аутори М. Милошевић, и З. Срећковић наводе да Министарство државне безбедности врши послове офанзивне обавештајне службе, офанзивне и дефанзивне контраобавештајне служ-

бе и политичке полиције. (Више у: Srećković, Milošević, 2010: 53–54). Сличну структуру Министарства државне безбедности наводи и група аутора у књизи *Безбедност света од јавности до тајности*.

Према неким новијим изворима, централу МДБ чини већи број управа, које су распоређене у најмање четири објекта у Пекингу. Амерички извори наводе да МДБ има најмање 18 управа, и то: *Прва управа*: задужена за тајне операције обавештајних официра МДБ који не раде под параваном везаним за кинеске владине организације; *Друга управа*: спроводи полујавне операције обавештајних официра МДБ који раде под параваном дипломата, новинара или других делатности везаних за државу; *Трећа управа*: непозната; *Четврта управа*: задужена за Тајван, Хонгконг и Макао; *Пета управа*: анализа извештаја и дистрибуција информација; *Шеста управа*: непозната; *Седма управа*: задужена за контраобавештајни и обавештајни рад, прикупљање обавештајних сазнања о непријатељским обавештајним службама у иностранству и земљи; *Осма управа*: задужена за контраобавештајне истраге, односно спроводи операције у циљу проналаска и хватања страних шпијуна у Кини; *Девета управа*: унутрашња безбедност и контраобавештајни рад, надзире и прати стране и реакционарне организације у Кини с циљем да спречи шпијунажу; *Десета управа*: спољна безбедност и обавештајни рад, бави се кинеским студентским организацијама и другим ентитетима и истражује активности реакционарних снага у иностранству; *Једанаеста управа*: Кинески институт за савремене међународне односе, спроводи истраживања из отворених извора, преводе и анализе докумената; аналитичари из овог института редовно се састају са страним делегацијама у Кини и иностранству; *Дванаеста управа*: Биро за друштвена истраживања, остварује улогу МДБ у стварању система уједињеног фронта рада КП Кине; *Тринаеста управа*: безбедност мрежа и експлоатација (познат и као Кинески информациони и технолошки центар за процену), развија и истражује опрему за истраге и оперативни рад; *Четрнаеста управа*: техничка обавештајна управа, спроводи проверу и контролу мејлова и телекомуникација; *Петнаеста управа*: задужена је за операције у Тајвану; ради под параваном Института за проучавање Тајвана у оквиру Кинеске академије друштвених наука; *Шеснаеста управа*: непозната; *Седмнаеста управа*: непозната; *Осамнаеста управа*: задужена је за спровођење тајних обавештајних операција према САД (Mattis et al., 2019: 110–111).

Службом руководи министар који има два заменика, заменика министра за операције и заменика министра за администрацију.

Према члану 4 Закона о кривичном поступку НР Кине, МДБ има право да под надзором тужилаштва и судова хапси и задржава лица осумњичена за злочине против државе. Припадници Министарства јавне безбедности и припадници МДБ, у складу са Законом о обавештајном раду, имају право административног задржавања лица до 15 дана, ако та лица поседују обавештајно интересантне податке.

Иако по структури подсећа на организације из периода Совјетског Савеза, МДБ своје операције ипак спроводи на специфичан начин. Наиме, судећи према неким западним изворима, мреже агента МДБ су разгранате и децентрализоване, тако да појединачни извори најчешће и не раде ништа илегално, већ прикупљају информације из отворених извора или постављају безазлена питања. Међутим, када прикупљене информације анализира Институт за савремене међународне односе, добијају се вредне информације. Овакву стратегију прикупљања обавештајних информација у Кини зову „мозаик“ или „стратегичка зрна песка“. Тешко је дати процену аналитичких могућности МДБ, али постоје подаци о регрутацији и операцијама. МДБ регрутује студенте Пекиншког универзитета за међународне односе. Они су везани за универзитет и пре пријемних испита, уз услов да немају контакте у иностранству и да нису путовали ван земље. Такође, ставља се велики нагласак на познавање страних језика, који се интензивно изучавају након регрутације. На универзитету се врши и њихова обука (www.stratfor.com, Intelligence Services, part 1: Espionage with Chinese Characteristics, March 2010: 5–7, приступљено 19. 1. 2020).

Из примера организације МДБ можемо закључити да ова обавештајно-безбедносна служба прикупља податке из сфере политике, безбедности, економије и привреде. Такође, бави се контраобавештајним радом, који је усмерен према дипломатско-конзуларним представницима страних држава, а подразумева и надзор кинеске дијаспоре и дисидената у земљи и иностранству, као и заштиту виталних објеката. МДБ с посебном пажњом обрађује Тајван, Хонгконг и Макао, а на плану прикупљања обавештајних података у иностранству ту је САД као главни глобални такмац. Такође, из примера организације можемо закључити да је Министарство државне безбедности овлашћено да води истраге, врши тајну контролу пошиљки и електронске поште, као и интернет мреже, да при-

слушкује телефонске разговоре и обавља друге задатке предвиђене законом. Тесно сарађује са Министарством јавне безбедности и Кинеском народно-ослободилачком армијом.

Министарство јавне безбедности – МЈБ (公安部, Gong'anbu)

Министарство јавне безбедности је кинеска национална полицијска организација. Настало је из потребе да се са револуционарне организације државе пређе на мирнодопско уређење и смиривање тензија. Из тог разлога Мао Цедунг је одлучио да подели Одељење за друштвене послове на два владина министарства, једно за јавну безбедност, а друго за државну безбедност. Министарство јавне безбедности је основано 1949. године под називом Министарство јавне безбедности Централне народне владе¹⁰, и на почетку је било задужено да, уз полицијске и обавештајне, обавља и контраобавештајне и безбедносне послове, све до формирања МДБ 1983. године.

Хоризонталну (линијску) организацију Министарства јавне безбедности чине 22 Управе (централна администрација, унутрашњи надзор, гранична контрола, криминалистичке истраге, борба против тероризма, истраге за дела привредног криминала, контрола наркотика, јавни ред и мир, контрола странаца, противпожарна заштита, обезбеђење државних личности и институција, надзор над информатичком мрежом, обезбеђење затвора, безбедност друског саобраћаја, безбедност железнице, веза, кадрови и обука, односи са јавношћу, правни послови, међународна сарадња, наука и технологија, логистичка подршка и финансије).¹¹ У саставу МЈБ налазе се и: паравојна Јединица 8341; Општа безбедносна јединица, која обезбеђује владине зграде и званичнике и бави се контраобавештајном заштитом и противтерористичким операцијама; Јединица специјалне полиције, која је под контролом Генералштаба (Lerner et al., 2004: 189–191); Јединица 610, која је основана 10. јуна 1999 са задатком да се бори против религиозне секте, са седиштем у САД, Фалун Гонг. Задатак овог одсека, који се налази у оквиру Прве управе, јесте да се бори против јеретичких религијских група чији рад није одобрила кинеска држава, као што су илегалне хришћанске, муслиманске и будистичке групе.

¹⁰ Овај назив је важио до 1954. године.

¹¹ [https://en.wikipedia.org/wiki/Ministry_of_Public_Security_\(China\)](https://en.wikipedia.org/wiki/Ministry_of_Public_Security_(China)), приступљено 17. 1. 2020.

Вертикалну (територијалну) организацију МЈБ чине полицијске управе у свакој провинцији, округу и општини, под чијом надлежношћу су локалне полицијске станице. Иако су главни послови тог министарства борба против класичног криминала и очување јавног реда и мира, оно спроводи и антитерористичке операције, регистрацију свих домаћинстава у Кини, руководи националним системом идентификације и комисијама за безбедност заједнице, стара се о безбедности граница и миграцијама, издаје пасоше и визе, обезбеђује скупове и важне објекте и надзире мреже за информисање јавности.

У годинама непосредно по оснивању, припадници МЈБ суочили су се са милионима људи који су били противници новог уређења кинеске државе. Да би испунили своје задатке, они су користили сараднике за надзор и контролу (*guān zhì, guanzhi*) из редова цивилних добровољаца, чији је задатак био да помогну у надгледању милиона осумњичених за нелојалност на својим радним местима. Тиме су спречена масовна затварања осумњичених, која би имала негативан утицај како на домаћу тако и на светску јавност. Ово министарство је покренуло програме за масовни надзор, контролу преко комшијских одбора, политичке кампање против стварних и „измишљених“ противника и политику регистрације домаћинстава *hukou*, те је на тај начин успешно учинило Кину тешком метом за непријатељске обавештајне организације. Политика регистрације домаћинства *hukou* састоји се у евидентирању матичног подручја сваког грађанина, забрани миграције без дозволе и евидентирању сваког напуштања округа у ком се налази место становања. У новије време НР Кина је размишљала о укидању система *hukou*, који је чак и 2018. био препрека слободном кретању становника – за промену адресе пребивалишта или места запослења, што захтева динамична кинеска привреда, потребна је дозвола.

Иако МЈБ има око 1,9 милиона активних припадника, тај број је још увек мањи од броја полицијских службеника по глави становника у другим државама. Тако НР Кина има упола мање полицијских службеника по глави становника него полиција Сједињених Америчких Држава, превасходно захваљујући континуираном ослањању на надзор друштва од стране основних организација КП Кине, а све више и помоћу техничких средстава. Главну пратећу улогу у последње време игра управо технологија, са мрежним надгледањем, изузетно прецизним препознавањем лица и повезаним технологијама. Управо у НР Кини се примењује „највећа светска

мрежа камера за видео-надзор“, знатно више него у другим државама (Mattis et al., 2019: 47–49).

Из претходног излагања можемо закључити да МЈБ има значајну улогу у заштити уставног поретка, обухватајући антисубверзивне делатности, контраобавештајни рад и заштиту државних функционера и важних објеката.

Избор кадра за МЈБ врши се на основу политичке подобности, интелектуалних способности и беспрекорног здравственог стања. Највећи део кадра потиче из редова Народно-ослободилачке армије или Савеза комунистичке омладине. Они се образују у оквиру МЈБ, на Универзитету јавне безбедности, Универзитету за полицијске официре и Институту за криминалистичку полицију. У оквиру МЈБ је и Институт безбедности, задужен за развој техничких средстава и метода који се примењују у раду. Кадар МДБ се најчешће бира из редова МЈБ

Војни обавештајно-безбедносни органи

Народно-ослободилачка војска (НОВК) део је одбрамбених снага НР Кине. Њом руководе Централна војна комисија и Здружени генералштаб. Кинеска војска је подељена у пет видова: Копнену војску, Морнарицу, Ваздухопловство, Ракетне снаге и Стратешке снаге за подршку. После реформи из 2016. године већина војних јединица груписана је по географској основи у пет зонских команди: Источну, Западну, Северну, Јужну и Централну. То је највећа војска на свету. По висини војног буџета Кина је друга земља света, и не крије жељу да постане светска војна суперсила, способна да војну моћ пројектује на регионалном и глобалном нивоу.

До реформи на централном нивоу Кинеска војна обавештајна служба била је подељена је у оперативне управе, које су биле под управом централне владе и видова оружаних снага. Кинеска морнарица имала је своје обавештајне јединице које су се бавиле прикупљањем обавештајних података на мору, пресретањем комуникација и електронском шпијунажом. И ваздухопловство НР Кине имало је своје обавештајне снаге познате под називом Шести истраживачки институт, док су класичне обавештајне задатке обављале Друга и Трећа управа Генералштаба кинеске војске. Прва се бавила прикупљањем обавештајних података из људских и отворених извора, а друга употребом техничког метода. Треба споменути и Четврту управу Генералштаба, која се бавила безбедношћу комуни-

кација (COMSEC) и одржавањем база електронских података кинеске војске (Savić et al., 2002: 341–342).

Током 2016, након кампање за борбу против корупције у држави и странци, као и борбе против продора страних обавештајних служби, извршена је реорганизација Народно-ослободилачке војске Кине и кинеске војне обавештајне службе. Си Ђинпинг је 26. новембра 2015. објавио сет организационих реформи које су имале дејство на свим нивоима у Народно-ослободилачкој војсци Кине. Тако је седам војних региона Кине замењено са пет зонских команди. Ове реформе су преобликовале и обавештајно-безбедносну организацију кинеске армије. Тако су делови Друге управе, који су се бавили техничким прикупљањем обавештајних података, као и цела Трећа управа Генералштаба, укључујући и друге јединице за електронско и информатичко ратовање, инкорпорирани у новостворени вид оружаних снага Кине – Стратешке снаге за подршку.

На тај начин је прикупљање тактичких и оперативних обавештајних података централизовано, што је са тактичког и организационог нивоа олакшало израду обједињених обавештајних информација за војне команданте. Јединица за ваздушно извиђање остала је у Здруженом генералштабу кинеске војске, као посебна управа (Mattis et al., 2019: 59–61).

Након реформе обавештајних и безбедносних структура у кинеској војсци, примећује се веће и агресивније ангажовање Министарства државне безбедности у прикупљању обавештајних података у иностранству.

Закључак

Чињеница је НР Кина суочена за бројним безбедносним изазовима и претњама, како на међународном тако и на унутрашњем плану. На унутрашњем плану највећи безбедносни изазови огледају се у сепаратистичким тежњама националних мањина, иако мањине обухватају мање од десет посто становништва (око 110 милиона становника). Најизраженије сепаратистичке тежње су на Тибету и у аутономном подручју Синђанг, насељеном ујгурском мањином.

На плану националне безбедности, у Белим књигама одбране НР Кина је глобално безбедносно окружење окарактерисала као неповратни процес економске глобализације и стварања мултиполарног света, чија ће једна од кључних карактеристика бити интензи-

вирање међународног стратешког надметања, пре свега усмереног на промену (или задржавање статуса кво) међународног поретка, јачање националних капацитета и геополитичко надметање. Тако Франсис Семпа сматра да је Кина, као држава која поседује све карактеристике будућег хегемона, један од најважнијих изазивача за америчку глобалну доминацију, те из тог разлога САД примењују хладноратовске обрасце обуздавања Кине коришћењем војне моћи.

Суочена са овим глобалним и унутрашњим изазовима и претњама безбедности, НР Кина је повећала издвајања за јачање и модернизацију система националне безбедности, где поред оружаних снага главну улогу имају и обавештајно-безбедносне службе.

Због тога не чуди што су од 2015. у току реформе оружаних снага и њихове војно-обавештајне компоненте, која је посебно ојачана на плану примене техничких средстава за прикупљање обавештајних података, формирањем новог вида оружаних снага – Стратешких снага за подршку.

О томе колики значај обавештајно-безбедносној заједници придају у НР Кини, сведочи доношење Закона о државној безбедности, којим је предвиђено да је „свако одговоран за државну безбедност“. Овај члан закона је наишао на критике, нарочито на западној хемисфери, где истичу да према њему „кинески грађани и компаније имају законску одговорност и обавезу да, без обзира на географске границе, учествују у обавештајном раду“. Доношењем тог закона само је појачано на Западу већ уврежено мишљење да се кинеске обавештајне службе у иностранству више баве индустријском шпијунажом него прикупљањем обавештајних података о политичким противницима, користећи притом кинеску дијаспору и компаније које своју делатност обављају у иностранству.

Проучавање обавештајно-безбедносне заједнице НР Кине значајно је и за Републику Србију, јер је наш геополитички положај такав да „спаја“ „економски појас пута свиле“ и луку Пиреј, као најважније европско исходиште „поморског пута свиле“. Због тога смо сведоци јачања политичких, друштвених, економских, научних и безбедносних кинеско-српских односа, те растуће потребе за бољим разумевањем процеса и ширег оквира у којима се ти односи одвијају, као и кинеских глобалних интереса у контексту којих се детерминишу наступи те земље према другим државама, укључујући и нашу.

Литература

1. Francis, D. (1974). *Origins of Intelligence Services*. Rutgers University Press, New Brunswick, New Jersey.
2. Kaplan, R. (2009). *China's Two Ocean Strategy*. *Studies in Intelligence*, Vol. 56, No. 3, September 2012.
3. Kenedi, P. (1999). *Usporičad i pad velikih civilizacija*. Beograd, Službeni list SRJ.
4. Lerner, K. L., Wilmoth Lerner, B. (2004). *Encyclopedia of Espionage, Intelligence and Security*, Vol I, Gale.
5. Mattis, P., Brazil, M. (2019). *Chinese Communist Espionage*. Naval Institute Press, Annapolis, Maryland.
6. Mitrović, D. (2011). PR *China's Border Issues within Framework of Modernization and Opening up*. *Minzoku funsou no haikai ni kansuru chiseigakuteki kenkyuu*, LiCCOSEEC, Vol 17.
7. Mitrović, D. (2014). *China in the Western East – and Beyond: Politics and Economics of the China Plus Sixteen Cooperation Framework*. *Serbian Political Thought*, Institut for Political Studies, Belgrade, Vol. 10, no. 2/2014 , pp: 19–50.
8. Richelson, T. J. (1988). *Foreign Intelligence Organisation*. Cambridge, Massachusetts, Balinger Publishing Company.
9. Savić, A., Delić, M., Bajagić, M. (2000). *Bezbednost sveta od tajnosti do javnosti*. Institut bezbednosti, Beograd.
10. Sherman, K. (1949). *Strategic Intelligence for American World Policy* (Preface). Princeton, New Jersey: Princeton University Press.
11. Srećković, Z., Milošević, M. (2010). *Bezbednosne službe sveta*. Medija centar, Beograd.
12. Sun Tzu (1987). *The Art of War*. Thomas Cleary, trans. Boston-Shaftsbury: Shambhala.

Законски текстови

1. Устав НР Кине (1982).
2. Закон о борби против тероризма (2015).
3. Закон о државној безбедности (2017).
4. Законик о кривичном поступку (2018).

Електронски извори

5. [https://en.wikipedia.org/wiki/Ministry_of_Public_Security_\(China\)](https://en.wikipedia.org/wiki/Ministry_of_Public_Security_(China)).
6. <https://www.britannica.com/event/First-Sino-Japanese-War-1894-1895>.
7. www.stratfor.com, Intelligence Services, Part 1: Espionage with Chinese Characteristics, March 2010.

Intelligence Community of the People's Republic of China

Abstract: *In this paper, apart from reviewing the existing intelligence structure of the intelligence community of the People's Republic of China, the author critically analyzes its historical development through different epochs, and also the organization, strategic guidelines and scope of its work. The fact that intelligence and security activities in the observed country existed in 2000 BC is emphasized.*

Their role in the security system of the People's Republic of China, faced with modern security challenges and threats, both on the domestic and foreign policy level is pointed out. At the domestic level, the biggest security challenges are reflected in the separatist aspirations of national minorities, while at the foreign policy level, it is the international position of the People's Republic of China, as the most important challenger for the US global domination.

The People's Republic of China is responding to these challenges by increasing its allocations for strengthening and modernizing the national security system, where, in addition to the armed forces, the intelligence and security services also play a major role.

It is also pointed out that the study of the intelligence and security community of the People's Republic of China is important for the Republic of Serbia, because our geopolitical position is such that it "connects" the Silk Road Economic Belt and the port of Piraeus, as the most important European point of the Silk Road.

Keywords: *People's Republic of China, national intelligence community, intelligence activity, intelligence and security services.*